

פרק יד

ג' אדר ה'תשפ"א

בן שישים

סעודת מצוה

רב יוסף, כי הוה בר שיתין, עבד להו יומא טבא לרבנן, אמר נפקי לי מכרת, א"ל אביי נהי דנפק לי' מר מכרת דשני, מכרת דיומי מי נפיק בר, א"ל נקוט לך מיהא פלגא בידך. וברש"י: "כרת דיומי", שמא ימות מיתה חטופה. (א)

א. מועד קטן כ"ח ע"א ובתוס' שם ד"ה מת. ועי' בירושלמי ביכורים פ"ב ה"א ובמראה הפנים שם שנחלקו מתי זמן כרת בחמישים או שישים שנה.

ומצינו, לכמה צדיקים ואנשי מעשה, שהיו נוהגין לעשות סעודת מצווה, ביום הולדתם השישים, ומובא בס' כתר יהודי (להיהודי הק' מפשיסחא). מערכת ב' אות כ"ג, "שבנו של אא"ו זי"ע, הוא דו"ז מרן הרבי הקדוש, בעל עטרה לראש צדיק זצ"ל, כשהגיע לשישים שנה, עשה סעודה גדולה, ואמר אז בפ"ק, שידענו מפי השמועה, שב"ה, עבדו רבנן שלמא, במתיבתא דרקיע, והי' שמח מאד עכלה"ק.

ובשו"ת מהרא"ב (מהג"ר אברהם בנין זילברברג אב"ד פיטסבורג, ח"ב סי' סא, כתב: אנכי יודע שהאדמו"ר הגה"ק מגור, בעל "האמרי אמת" זי"ע. בעת שהגיע לתשלום שישים שנה לימי חייו, קרא לבניו וחתניו למשתה, ובאמצע המשתה אמר שסעודה זו היא מחמת שנעשה בן שישים שנה, וברור לו שיצא מעונש חיוב כרת, ע"ש. וכס' תועפות ראם (אות כג) על הרה"ק ר' אהרון מנחם מגדל מרדומין זצ"ל, מובא שכשנעשה בן שישים שנה, ליום המחרת עשה סעודה, ואמר על השלחן להמסובים היום הוא יום הולדת השישים שלי, ואמר אז ד"ת הרבה, ומביא שם הגמ' במו"ק הג"ל. עי"ש. וכן מובא בס' לקט יושר, (חיו"ד עמ' מ) שהביא שרבו בעל תרומת הדשן, בהיותו בן שישים שנה, עשה סיום למסכת, וזימן אליו שני זקנים, כדי לפטרו גם מסעודת שישים. ובשו"ת בית ישראל, סי' ל"ב הוכיח, שהסעודה ליום השישים סעודת מצוה. וראייתו. בגמרא הנ"ל דמוצאים אנו, שרב יוסף עבד יומא טבא לרבנן ביום הולדתו השישים, ואם היתה סעודת הרשות, הלא לפי הגמרא (פסחים מ"ט א) "כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות ממנה" ואיך עשה רב יוסף סעודה לרבנן, מכאן, שסעודה ליום הולדת השישים, היא סעודת מצוה. עי"ש באורך.

והנה בביאור הגמ' במו"ק מבאר הרה"ג ר' שריה דבילצקי, בספרו, עורי דבורה, עמ' קל"א, (בדרוש שדרש, בסעודה שעשה ביום הולדתו השישים): הנה במו"ק, רב יוסף, כי הוה בר שיתין, עבד להו יומא טבא לרבנן, אמר נפיק לי מכרת, אמר לו אביי, נהי דנפק ליה מר מכרת דשני מכרת דיומי מי נפיק מר א"ל נקוט לך מיהא פלגא בידך, ע"כ.

ולחבין הדבר כפשוטו, הוא כשנדקדק בלשון הגמרא, נראה שלא עבר יומא טבא עבור שזכה והגיע לשנת הששים או השבעים, דעל זה באמת יש לומר ולשמחה מה זו עושה, דממ"נ מי שחי בלא חשבון מה לו ששים או שבעים, ומי שחיי בחשבון אדרבא עושה או חשבון נפשו, את המאזן, ורואה שלא פעל בימים ובשנים ההם מה שהיה צריך לעשות ואם כן לשמחה מה זאת עושה אדרבה קינה לדר מיבעי ליה. אמנם כרב יוסף נוכל בודאי לומר כפשוטו שעשה השמחה אחר שידע בנפשו שניצל כל ימיו ושניו באופן הכי עילאי, אך מלשון הגמרא נראה שעיקר היומא טבא שעשה רב יוסף לרבנן, הוא עבור הענין הרוחני דנפיק ליה מכרת, דער אז האי גברא בפחדא יתיב אולי מי יודע אולי נכרת כבר החבל שלו של נשמתו המקשר אותו למעלה, כבר עידן ועדנים, כהסבר הגר"ח מולאזין בנפש החיים וכל תורתו ומצוותיו כל הזמן כלא היו, מדאין להם קשר למעלה והוא דוגמת מי שמדבר בטלפון ואח"כ מבחין שהטלפון בכלל לא היה מחובר, וזה היה יכול להבחין רק אם יעבור את שנת הששים דאם באמת החבל מגותק, זה היה מייבש את ליחתו ולא היה עובר, ולא היה מגיע לזמן ההוא, אך מכיון שעבר כן, ממילא בטוח הוא שיש לו קשר כלפי מעלה, ושתורתו ומצוותיו שעשה ושעשה להבא, עכ"פ נקשרים ונקלטים למעלה וזה היה שמחתו. ולכן מכרת דיומי לא פחד, דזה כנראה בחינה אחרת יותר חזקה שניתק החבל בעצמה רבה ברגע אחד ולא משאיר שום ליחות, וח"ו האדם מת מיד, ולזה הוא לא פחד, דממ"נ אם ימות ברגע אחד אם כן בלאו הכי אין לו מה לקיים הלאה ומה שקיים עד כעת היה טוב. אך אביי חשב ששמחתו הוא על עצם שלילת עונש כרת ממנו, וע"ז שאל מה ששאל.

וביאור נוסף מובא בספר הזכרון "זכרון שלמה" (על הרה"צ ר' שלמה קאליש, חתן החלקת יואב), מהר"ר רב מאיר אייזנשטיין: הגה במ"ש אביי "מכרת דיומי מי נפק", לולא דמסתפינא הוה אמינא שיש בזה עוד כוונה, והוא בהקדם דהנה בגמ' מו"ק שם איתא: מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת, ששים זו היא מיתת בידי שמים, אמר מר זוטרא מאי קרא דכתיב תבוא בכלח אלי קבר, בכלח בגימטריא שתין הוו, שכעים שיבה, שמונים גבורות, דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ועי' בדקדוקי סופרים שהביא שבככלי כת"י מינכן, במקום "ששים זו היא מיתת בידי שמים" כתוב: ששים זו היא מיתת כל אדם, וכן הוא הנוסח בעין יעקב, וילקו"ש איוב תתצ"ט, ובתוה"א, ובכפתור ופרח, ובצידה לדרך, וכתב שזו היא הגירסא האמתית, כדמוכח ממה שסיים בגמ' דכתיב תבוא בכלח אלי קבר, (דהלא באיוב שם מדובר למעליותא, וראה בעין יעקב שם שהביא גם את הסיום הפסוק "כעלות גדיש בעתו": ועי"ע בילק"ש שם: אמר ר' יעקב לא נפטר יעקב אבינו מן העולם עד שראה ס' רבוא מבני בניו שנאמר תבוא בכל"ח אלי קבר). אולם עי' במהרש"א שם שכתב לגירסתנו, שאע"פ דהאי קרא דתבוא בכלח אלי קבר משמע דלמעליותא קאמר, י"ל דודאי מיתת ששים מעלה היא משום שיצא מכלל כרת, מ"מ כיון שלא בא לכלל שבעים שהם ימי שנותיו של אדם קרי לה מיתת בידי שמים משום שמת קודם זמנו כמו דור המדבר.

(ועי' מ"ש בזה, בהגהות מהריעב"ץ שם, ובתויו"ט לאבות פ"ה כא, ובאבני נזר חאהע"ז

סי' מה): ונראה שיש לפרש עפ"י את הפסוק במשלי (י כז), יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה, שהרשעים תקצורנה שנותיהם להפחיתן מששים, וימותו מיתת כרת, אבל יראת ה' לא רק שתמלא את ששים השנים, אלא גם תוסיף "ימים", היינו מה שכתוב "ימי" שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה: ועפ"י נראה שיש לפרש כך בדברי אביי, דהכי קאמר לרב יוסף נהי דנפק מר מכרת דשני, ע"י חייו בששים השנים, מ"מ "מכרת דיומי" מי נפק, כלומר הלא כל זמן שלא הגיע לימי שנותינו בהם שבעים שנה, לא יצא עדיין ממיתה בידי שמים שהיא מששים עד שבעים, וכאמור, ועפ"י תובן היטב תשובת ר' יוסף נקוט מיהא פלגא בידך, כלומר הרי הם שני חצאים נפרדים, דאף שעדיין לא זכיתי למעליותא של "ימי שנותינו כו", מ"מ הרי יצאתי כבר מכרת דשני, ושפיר אני עושה יו"ט.

ולוא דמסתפינא הוה אמינא עוד כוונה מחודשת בדברי אביי הנ"ל, בהקדם מ"ש המלבי"ם, במ"ש במשלי (ג' ב) "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך", כי כשבאים "אורך ימים" ו"שנות חיים" כשמות נרדפים, יתכוון ב"אורך ימים" על ימי הטובה, שימיו ארוכים ממולאים בטוב, וב"שנות חיים" יתכוון על ריבוי שנות חייו, וכמ"ש חז"ל בשבת ק"ה ב', בזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, שנים לא האריכו, "ימים האריכו", ופי' רש"י שבילו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים ע"ש, והכי קאמר אביי לרב יוסף, נהי דנפק מר מכרת דשני, "מכרת דיומי" מי נפק מר, כלומר אע"פ שבהגיעך לששים יצאת מכלל כרת דשני, מ"מ לא מוכן לשמחה מה זו עושה, כיון שאתה לא יצאת בכל חיך מכלל כרת דיומי, דהרי רב יוסף הי' סגי נהור כידוע, וסומא חשוב כמת דכתיב, במחשכים הושיבני כמתי עולם, כדאיתא בנדרים ס"ד ב. וגם איתא שם בדף מ"א א שרב יוסף חלה ושכח תלמודו, ואביי הוצרך להזכיר לו מדי פעם את תלמודו, וגם איתא בפסחים ק"ג ב שלשה חיהם אינם חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת, ואמר רב יוסף כולוהו איתנהו בי, א"כ לאיש אשר כל אלה לו, היש לו עוד מקום בלבו לשמוח ולעשות יו"ט בהגיעו לששים, והלא הוא לא זכה כלל בששים השנים ל"אורך ימים", (ובזה יובן נמי למה לא הוזכר כלל, זולת רב יוסף, שום תנא או אמורא שעשה יו"ט ושמחה בהגיעו לששים, האם רב יוסף הוא היחיד שעשה כן, ולפי דברינו יתישב שפיר, דודאי הרבה עשו כר' יוסף, משום שזה ברור שצריך לשמוח ולהודות להי"ת כשיוצאים מחשש כרת, וזה כל כך פשוט עד שהגמ' לא מצאה לנחוץ להזכיר זאת ורק ברב יוסף הזכירה הגמ' זאת משום שאביי התפלא עליו). וע"ז השיב לו רב יוסף ברוב ענוותנותו וגדלותו, נקוט מיהא פלגא בידך, כלומר אמנם כן הוא, אני מרגיש שלמרות יסורי הרבים והעצומים בימי חלדי, אני שמח בחיי ובעמלי שעמלתי תחת השמש, ואני מרגיש הנאה בזה שיצאתי מחשש כרת דשני, ואני מודה להשי"ת בשמחה בלב שלם ובנפש חפוצה, ועבידנא שפיר יו"ט לרבנן. ע"כ.

שהחיינו והודאה

כשיגיע אדם לששים, נכון ללבוש בגד חדש, או יקח פרי חדש, ויברך עליו שהחיינו, ויכוון גם על שנותיו. (ב).

☆ ☆ ☆

כשהגיע לששים שנה, ראוי להודות לה', ולברך שהחיינו, בלי הזכרת שם ומלכות, משום שיש מחלוקת אם מברך שהחיינו, או שילבש אז בגד חדש ויברך על מנת לפטור גם מה שהגיע לששים. ויתן הודאה לשעבר ויתפלל על העתיד שיוסיף להטיב עמו כו'. (ג).

החכמה/166

חשבון הנפש

אוצר החכמה

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה, בן ששים לזקנה, והיתה כונתם זכרונם לברכה, בדברים האלה, להזהיר על התשובה, ושיחשוב האדם על קצו בהגיעו לימי הזקנה, אם לא זכה לעשות כן בימי בחורותיו, ואחרי כי קרבה לבא עתו יעזוב חפצי הגוף ותאוותיו ויתקן נפשו, ובהגיעו לימי השיבה יוסיף לגרש מלבו ענין העולם. ולפי מיעוט השנים הבאות ימעיט בעסק העולם וייתחד תמיד להתבונן ביראת השם, ולחשוב עם נפשו, ולתקן מדותיו, ולבקש תורה ומצוות. (ד).

☆ ☆ ☆

ואכתוב דרך משל מה שמצוי בין ערלים כפריים ומזה ניקח מוסר לענינינו עד כמה היצר מוליך אותנו שולל. והוא שבא עם רעיו השכורים באישון לילה לבית המשתה ובידו כים גדול מלא מעות נחושת בערך ג' ר"כ והולך ומרגן ומשבח א"ע שיש לו כים מלא מעות ומבקש יי"ש בעד

ב. בן איש חי, פר' ראה אות ט'. וכן בכף החיים, (ס' רכ"ג אות כ"ט) כתב, שיכון בברכת שהחיינו, על שניצול מכרת,

ג. הפלא יועץ, בספרו חסר לאלפים, (ד' קל"ה ב, אות ח').

ד. שערי תשובה, (לרבינו יונה) פ"ב אות ט'.

שני זהובים ושותה אותם עם רעיו. והנה נתרוקן קצת הכים ואפ"ה הוא הולך ומרנן ומקשקש בכים כלומר עדיין יש לי מעות ומבקש עוד בעד שני זהובים ושותה אותם עם רעיו. ואפ"ה הוא הולך ומקשקש עוד ומשמח ואינו מרגיש שהכים מתמעט והולך ומבקש עוד הפעם ועוד הפעם והכים נתרוקן יותר מחציו ואפ"ה הוא הולך ומשמח ומקשקש עדיין יש לי מעות עד שלבסוף סמוך לאור הבוקר שלא נשאר לו כ"א איזה קאפ' בכיסו אפ"ה הוא הולך ומשמח ומקשקש והאדם שרואה ומתבונן באיש כפרי הזה ^{אוצר החכמה} חושבו כמשוגע. ובעו"ה אנו מתנהגים ג"כ באופן זה... גם בשנים שמששים עד שבעים שרואה בעצמו שכחותיו הולכים וכלים ושערותיו לבנים והיה לו לחשוב ולהתבונן הלא מעט קט ובא לפני כסא כבודו ליתן דין וחשבון. והוא ממש כמו המשל הנ"ל שלא נשאר לו כ"א איזה קאפ' בכיסו אפ"ה הוא מקשקש ומרנן. וכן בעינינו בעו"ה אנו רואין כמה זקנים שאינו חושבין כלל ע"ז ומטרידין עצמן בכל מיני טרדות וזהו שאמר הכתוב בקצור גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע.

והנה מכל זה נוכל להתבונן גודל כחו של היצה"ר שאף שאדם רואה כ"ז בעיניו שכחותיו הולכים וכלים והשמש נוטה להעריב, אפ"ה הוא מחליקו ומשכחו כאלו אין הדבר נוגע לו כלל. וזהו שרמזו חז"ל ליבעי אינש רחמי עד זיבולא בתרייתא שלמא, כי כל זמן שהאדם יש לו קצת כחות אינו מסתלק ממנו. וביותר יש להפליא דבשכורים הנ"ל כשהאדם מחוץ רואה שהכים כמעט נתרוקן והוא עוד ומקשקש ומשמח הוא חושבו לשכור ומשוגע. וכשאנו רואין ב"א זקנים ששקועים כל היום וכל הלילה בהבלי תבל אין אנו מרגישים כלל ודבר יש הוא בעינינו אין זה כ"א כולנו כצאן תעינו בעו"ה. (ה)

בן שישים לזקנה

בן שישים לזקנה ועיני העולם בורחים ממנו, ומזהירו שאז ישתדל

ה. החפץ חיים, בתורת הבית, פי"ד, בהגה"ה.

בעבודת השי"ת ויבין לאחריתו.⁽¹⁾

בן ששים לזקנה. השמיענו התנא בזה שאם לא הבין בשנת המ' שהוא זמן וחלק הירידה ולא לקח לעצמו עצה בשנת הנ' שכבר התחיל להעריב שמשו בהגיעו לשנת הס' צריך שיכיר שהרי באו ימי הרעה והיא הזקנה והכרת פניו ענתה בו שנתלכנו זקנו ושערותיו, וראוי להיות מעותד לבוש ועומד אימתי יקראו לו מלפני המלך שילך בלי בושה ובלי כלימה להסיר הבגדים הצואים מעליו והלבש אותו מחלצות. ומחלצות הוא מלבושים הנקיים ראויים לרואי פני המלך והמשרתים לפניו, ושלמה ע"ה הזהירנו יותר מזה ואמר בכל עת יהיו בגדיך לבנים כל מי שהוא בעל נפש אין צריך לו להמתין לעת הזקנה שכבר רואה את עצמו רפוי ונשוי נעליו ברגליו ומקלו בידו ומחפזין אותו ללכת לבית עולמו כי אולי לא יגיע לעת כזאת, כי צל ימינו עלי ארץ, ואין אדם יודע את עתו אלא בכל עת ובכל זמן יהיו בגדיך לבנים מוכן ומזומן אם יקראו לו ויזמינוהו לסעודה שילך תיכף ומיד לרצון המלך וחפצו, כדאיתא בגמרא משל למה הדבר דומה למלך שזמן עבדיו וכו' וז"ש ר"א לתלמידיו שוב יום אחד לפני מיתתך, והוא לכל יום ויום שיעמוד בתשובה שלימה מוכן למאמר המלך כי אין אדם יודע אימתי תעלה רצון המלך לזמן עבדיו ואם יתאחרו הימים מה טוב לו ומה נעים שכל ימיו עמד בתשובה להתרצות בעיני המלך וכופלים לו שכר כפול על הבא.

וזהו ענין כוונת התנא באומרו בן ששים לזקנה כלומר ראוי לך שתחפש ותחקור על מעשיך ואל תאחר כי הזמן מועט ואינו מניחך להתעכב שהרי קפצה עליך זקנה ובכל יום ויום אתה מעותד לקבר, כמה דכתיב תבא בכלח אלי קבר בכלח בגמטריא ששים והוא זמן בינוני לא ארוך ולא קצר שכבר נגמר בישולו אלא שעדיין יש לו כח וחזק להתעכב באילן כמה ימים ולא יפול ואם לא ישוב עכשיו ויחפש מעשיו ויתקן עניניו אימתי הרי כמה עדים מתרים בו והולכים אחריו עד שיוציאו אותו מן העולם

1. בית הבחירה. אבות פ"ה מכ"א.

ועל כרחו הוא מת אם כן צריך לפקוח עינים עורות ולהכט אל אחריתו
איך עתיד ליתן דין וחשבון ולא יכלה בהכל ימיו ושנותיו בבהלה ורע כי
על כל אלה יביאך ה' במשפט.^(ו)

זה קנה חכמה

ונ"ל כי בן ששים לזקנה זה קנה חכמה, דכתוב בכתבי האריז"ל בטעמי
המצות דמשמע דעכשיו קנה חכמה ולא קודם לששים יע"ש, וחכמה נק'
אבא שהוא טהרת המחשבה כגודע וז"ש ובאת אל הכהן שהוא מדת
החסד קו החכמה, כמ"ש האר"י ז"ל כי כהנא רבה הוא חכמה כי חסד
גימ' ע"ב שהוא מדת חסד קו החכמה, כמ"ש האר"י ז"ל גודל מעלת
טהרת המחשבה וכוונת המצות שעולה מעלות רמות והוא מעט מזעיר
שהוא משנת ששים ולמעלה, כאמור שאז יוכל לטהר מחשבתו מכל עסקי
עוה"ז וא"כ נשארו מעט שנים עד שבעים שהוא שעור חיי אדם, ואז וענית
ואמרת וגו' ר"ל בוודאי אחר ראותך זה תצעק מקירות לבך ותמרר בבכי
מאין הפוגות כי כלית בהבל ימך בעסקי עוה"ז.^(ח)

עולה למדרגת דעת

וזקני ת"ח כל זמן שמזקינים מוסיפים חכמה, וע"כ כאשר עשרה
הששית באים עליה' שאז נעשה האדם בן ששים שנה ובן ששים לזקנה
אמרו חכמי המשנה (אבות פ"ה מכ"א) ואז כחות נפשו יתעלו ויגבהו
למעלה ועולה האדם ממדרגת חכמה למדרגת דעת, ואז מטהר האדם
נפשו כי עומד לפני העשרה האחרונה לימי חייו, אמר ע"ז ודעת זה סדר
טהרות ונגד עשרה האחרונה אמר אעפ"י שלמד כל הסדרים, וכבר הוא
בימי השיבה והוא בעשרה האחרונה אי איכא יראת ד' אין. שאז כולם

ז. סדר היום, שם.

ח. תולדות יעקב יוסף, פר' כי תבוא.

לטובה ובא אל תכליתו ואי לא, לא, ומסיים התיקונים ואמר וסימן זמן
נקט כלומר זמנו של אדם ושנותיו נקט הקרא והדרשן ועליהם הולך וסובב
בדברי קדשו: (ט)

בעשור השביעי עצרת לד'

18/10/2020

ולחמישיכו גם פסוק זה אחר הרמז שכתבנו בקודמים, ואמר כי הששת
ימים שהם רמז אל שישים שנותיך שלא תקפיד על אכילתך כי אם גם
שלא תספוק להחמיצה ולתקנה כי היה לך העוה"ז עראי. אך בעשור
השביעי עד מלאת שבעים שנה עצרת לה' תהיה עצור בעצמך, ותתקדש
לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה של העה"ז רק תפרוש לעבוד את ה'
ולברר וללבן עצמך להכין את אשר תביא לפני אביו שבשמים. (י)

☆ ☆ ☆

שש שנים יעבוד רמז לשנותיו של אדם דהיינו ששה עשרות שנים
צריך לעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם אז אין צריך עבוד' בכח רק שהוא
ממילא דבוק בו י"ת והוא חפשי מיצה"ר ומכל גשמי העוה"ז: (יא)

חיוב קימה

מובא בשם האר"י ז"ל, שחייבים לקום לפני בן שישים שנה. אבל דעה
זו אינה מובאת ברוב ספרי הפוסקים הלכה למעשה, אמנם הבעל בן איש
חי כותב שצריך להזהר בזה, כי דבריו נאמנים על פי הסוד דברי אלוקים
חיים. (יב)

ט. ס' דבר יום ביומו, בשם ספה"ק. יום ב' של פסח.

י. תורת משה, לאלשיך הק'. פר' ראה.

יא. נועם אלימלך, פר' משפטים.

יב. ספ' והדרת פני זקן. פ"א. ומוסיף שם בהגה"ה, שנראה שזאת שטת התרגום אונקלוס
שמפרש (ויקרא י"ט ל"ב) זקן סבא, ובפרקי אבות (פ"ה משנה כ"ו) אמרו, בן שישים לזקנה.

פעם אמר לי הצדיק ר' שלמה בלוך, כי מאז ומתמיד יש לו טענות על הזקנים אשר מדין תורה כבר מחויבים לעמוד מפניהם, כי היות ורוב בני אדם למעשה אינם עומדים מפניהם, הרי הם למכשול לפניהם לעבור על אחת ממצות ד'. אמנם אם ייטיבו למחול לכל אלו אשר לא יעמדו מפניהם, יצילו הם אותם מלעבור. והוסיף ואמר "שאע"פ שאני ע"ה מ"מ הגני זקן, על כן כל יום בבוקר הגני אומר שאני מוחל לכל מי אשר לא יעמוד מפני". (ואמר שנוהג כן כבר מגיל ששים, לפי המבואר בשם האריז"ל).^(ג)

^[18/10/2020]

"בטל בשישים"

ועל דרך המליצה נאמר גם כן כי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (חולין צז, ב וע"ז סט, א) כל איסורין שבתורה בטילין בשישים, שהוא רמז כשיגיע האדם לשישים שנים שהם ימי הזקנה, כבר בטילין אצלו כל איסורין שבתורה, כי לא יתאוה להם עוד כי ידאג על יום מותו.^(ד)

ומלה שיבה מתרגם, דסבר באוריתא, אבל בגמרא (קדושין ד' ל"ב ע"ב) דרשו זקן זה קנה חכמה, ושיבה הכונה לזקן בשנים ובפרקי אבות שם אמרו: בן שבעים לשיבה, ושוב מצאתי במנחת חנוך (מצוה רנ"ז ס"ק ג') שהקשה מהגמ' על התרגום, ומסיים "ויש להחמיר בהתרגום לעמוד מפני בן ס' ובפרט שכ"ד האלוקי האר"י זצוק"ל עכ"ד. וכ"כ כתב הבן איש חי (פרשת כי תצא שנה תנינא) להחמיר כדעת האר"י ז"ל. ועי' שו"ת אבי נזר (אה"ע ח"א תשו' מ"ה אות י"א) שביאר המשנה בן ששים לזקנה שהכונה לשישים שלמות, כמו בן י"ג למצוות, שהכוונה לי"ג שלמים. ובפלא יועץ (אות קימה) מביא בשם הזוהר הק' דמפני שיבה כשהגיע לשישים שנה, אבל רוב הפוסקים כתבו שיבה בן ע' שנה. ובשבט הלוי (ח"ה יו"ד סי' ק"ל) מצרף שטת האר"י ז"ל להחמיר בספק בן שבעים.

יג. ס' הצדיק ר' שלמה, בלוך (תלמיד החפץ חיים) ע"מ קמ"ח.

יד. ס' החיים (לר' חיים בן בצאלאל אחי המהר"ל מפראג) פ"ז.

פרק טז

בן שבעים

סעודת מצוה

נהגו לעשות סעודה בתשלום שבעים, ואני נהגתי לעשות סעודה לרבנן ותלמידיהון משנת שבעים ואילך בכל שנה ביום שנולדתי. (א)

אוצר החכמה

א. הגר"ח פלאג"י, בספרו "גנוזי חיים" מערכת י', אות ט"ז, וכן כתב בבן איש חי, פר' ראה, אות ט'. ויש עושים סעודה כשהגיעו לשבעים שנה.

ומצינו, לכמה אחרונים שמבארים טעם עשיית יום שמחה ויו"ט, ביום המלאות לאדם שבעים שנה, דהנה, בשו"ת חוות יאיר ס' ע' כתב, שבסעודת בן שבעים יש להסתפק, לענין מי שנדר שלא לאכול בסעודת רשות, אם היא מותר לאכול בסעודה זו, דאף שנראה דזה שהגיע לשבעים מכרך שהחיינו, מ"מ לא יחוייב שתהיה הסעודה סעודת מצוה, לכן ראוי לדרוש בסעודה זו כדי שתהי' סעודת מצוה. והובא בפתחי תשובה יו"ד, סי' רי"ז, סקמ"ז. והנה, החות יאיר סתם ולא פירש, מה היא השמחה במיוחדת שבגיל שבעים, שמשום כך מכרך שהחיינו ועושה סעודה. ובס' נפש חיה (להגר"ר מרגליות זצ"ל) או"ח ס' תמ"ד סי' ז' מבאר, שמכיון, שרב יוסף עשה יו"ט במלאכת לו ששים משום שיצא מכרת, כמבואר במו"ק דף כ"ח מ"א (ועיין לעיל) א"כ הוא הדין שיש לעשות יו"ט במלאכת לו שבעים, משום שבמו"ק שם, מבואר שמיתה מששים עד שבעים נחשבת למיתה בידי שמים, וכדביאר במהרש"א (שם), שזה נקרא מיתה קודם זמנו כיון שלא בא לכלל שבעים שהם ימי שנותיו של אדם, נמצא, שגם זה, גופא מכוון בדברי אב"י, במה שאמר נהי דנפיק מר מכרת דשני "מכרת דיומי" מי נפק ע"ש, דלפי"ז נמצא, שבהגיע לשבעים, יש לעשות יו"ט אפילו אליבא דאב"י, כיון שנפק אז הן מכרת דשני והן מכרת דיומי. אמנם, במה שנקט בעל ה"חות יאיר" שאין סעודה זו סעודת מצוה, העיר בשו"ת "בית ישראל, ס' ל"ב, דהנה בגמרא מובא, שרב יוסף ערך סעודה לרבנן, ובפסחים (מט, א), מבואר, שרבנן אינם אוכלים אלא מסעודת מצוה. מכאן רצה להוכיח, שסעודה זו סעודת מצוה היא. אך להלכה ולמעשה, הורו לעשות ולערוך סעודה, ולדרוש בה בדברי תורה או לסיים בה מסכת, ואז נחשב הסעודה בודאי כסעודת מצוה.

ובאופן אחר, מבאר הר"ר ראובן מרגליות זצ"ל, בספרו "מקור חסד" על ספר חסידים, ס' רי"ג, וז"ל: איתא בירושלמי (יבמות ח, ג): "אמר ר' חנינא, אחת לששים ולשבעים שנה, הקב"ה מביא דבר בעולם, ומכלה ממזיריהן ונוטל את הכשרים עמהם". וזהו דאמר בגמ' (כתובות כ' ע"ב). שעד שיתין שנין מידכר אינש, טפי לא. (ועי' מכות ז' ע"א, סנהדרין ההורגת וכו' אחת לשבעים שנה כו' או דילמא לאו אורח ארעא וכו'). שכל מיתת הגדון היא למען ישמעו ויראו, לכן לפני כלות העשיריה השביעית מותר לחתוך הדין על החייב, אחר דלא מדכרי כבר מהדין הקודם, (ועיין באהלות פט"ז מ"ב איזו תל ישן ששים שנה

כו' ובתו"ט ב"ב פ"ב מ"ד, ובוהר וארא, כ"ז ב', חד לשביעין שנים, עבדינו ליה כרין בגין דלא יטשטש כו', ושם, פ' בא, ל"ד ב, ולאשר הדבר מכלה אותם, כי היכי דלא ליטעמעו בקהל ישראל עד שיתין שנים דמדכרי שהוא ממזר, אין לחוש דליטמעו, ואך אח"כ דלא מדכרי עוד בעשריה זו, דבר בא ומכלה אותם (ויש לשלב זה עם אמרם בכריתות ו' ע"ב אחת לשישים או לשבעים שנה היתה באה של שריים לחצאין ונודע שהקמורת היא לעצור המגיפה ואכמ"ל), ובזמן ההוא נוטל הכשרים עמהם, שלא לבייש המשפחה (ע' קידושין ע"א א) "וזהו מקור מנהג סעודת שבעים", דהוי כסעודת הודאה לפי שודאי היה דבר בשבבותיה בימיו וניצל, עכ"ל.

ומעם נוסף, מצינו בשו"ת דברי ישראל (לר"י וועלץ) ס' י"ח, וז"ל: ונ"ל, קצת סמך, לשלשת פרקים אלו שלחגיגת יום הלידה. גרסין במס' נדה (רף ס') מאי דכתיב נקי כפים ובר לבב, מלמד שמשביעין אותו ביום הלידה, וכ' המהרש"א, ובשנת הי"ג מתחיל קיום השבועה עד יום מותו, ע"כ, ביום הלידה הראשון, עושים חגיגת שבועה, או ישועה הבן, לפירסום ההשבועה, כמ"ש היעב"ץ. בריש ספרו מגדל עוז, ובשנת י"ג עושים עוד פעם חגיגה, להתחלת קבלת השבועה, ובכניסת יום הלידה השבעים, מי יודע כבר מה יולד יום, וזרזין מקדימין למצוה, וחוגגים תיכף שמחת זכיות קיום השבועה עד הנה. ע"כ.

ומעם נוסף, מצינו בספר חסד לאברהם, (מהג"ר אברהם צבי ברודנא, רב בקופישאק וברעזין, בחלק ב' שגדפס בירושלים תרצ"א עמ' ו'), שנתבקש מקהלה חשובה לכתוב מאמר לחג היובל שעושים לכבוד הרב אב"ד דקהלתם, וכתב להם, שלא רק עצם המנהג לעשות יו"ט במלאת שבעים לאדם חשוב, יש לו מקור, במ"ש הגמ' במו"ק, שרב יוסף כד הוה בר שתין שנים עבר יו"ט לרבנן כו', דלפי"ז מכ"ש כשהגיע גם לימי שנותינו שבעים שנה, הוי בודאי יו"ט, וכמוזכר בשו"ת חות יאיר, אלא גם מה שקוראים לזה "חג היובל", אף שלכאורה אינו מובן, מה שייך "יובל" למספר "שבעים", מ"מ באמת גם לזה יש מקור, במ"ש בירושלמי, בכורים פ"ב ה"א, שר' אבין ברי' דר' תנחום בר טרפון, למד שהמת לחמשים שנה מת בהיכרת, ממ"ש ימי שנותינו בהם שבעים שנה, צא מהן עשרים שנה שאין בי"ד של מעלן עונשין וכורתין ע"ש, (ועי' בתוס' מו"ק כ"ח א ד"ה מת בחמשים שתמהו ע"ז), דלפי"ז שייך שפיר לקרוא חג היובל, במלאכת שבעים שנה, משום שנמלאו לו אז חמשים שנה, משעה שבי"ד שלמעלה מענישים, דהיינו מגיל עשרים שנה, וכמ"ש בויקרא כ"ה וקדשתם את שנת החמשים שנה כו', יובל היא תהי' לכם כו', איש אל משפחתו תשובו כו', שכמו שעבדים יוצאים לחרות ביובל, כמו כן כל אדם, שער הנה הי' משועבד להחומר, ובשנת היובל, היא שנת השבעים כאמור, ישתחרר מהיצה"ר, והחומר לא ישלוט על הנפש והנפש תשוב אל משפחתה שיהי' כולו קודש לה'.

ומצינו, כמה גדולי ישראל שעשו סעודה ביום הולדתם השבעים. ובס' ישרי לב (להרח"ד חזן, אזמיר תר"ל) דף ב' אות ב', כתב: כשזיכני הי"ת שהגיעני לשבעים, בר"ח חשון התרכ"א, לבשתי בגד חדש, וברכתי שהחיינו, וכו' ביום עשיתי סעודה גדולה כי לאו מילתא זוטרתא היא ע"ש. ובס' שמח נפש (להרב שמ"ח גאגין, ירושלים תרס"ג) דף פ"א ב', הוסיף שבעל ישרי לב הנ"ל, נהג לעשות סעודה לתלמידי חכמים ביום